

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-86>

УДК 338

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ

STRATEGIZING SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN NATURAL PROTECTED AREAS

Жадько Оксана Андріївна

аспірант,

Луцький національний технічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4019-3113>**Zhadko Oksana**

Lutsk National Technical University

У статті обґрунтовано концептуальні засади сталого розвитку туризму природоохоронних територій, який передбачає узгодження екологічних, соціальних, економічних та управлінських інтересів. Визначено стратегічні орієнтири сталого розвитку туризму, до яких віднесено: диверсифікація туристичних продуктів, підтримка малого бізнесу, зелена сертифікація, розвиток екоосвіти, цифровізація та міжсекторальна співпраця. Представлено концептуальну модель сталого розвитку туризму, що базується на взаємодії складових: довкілля, соціуму, економіки та інституцій. Запропоновано інструментарій розбудови туристично-рекреаційного потенціалу, згрупований за п'ятьма напрямками. Практична цінність дослідження полягає у можливості застосування результатів для розробки стратегій регіонального туризму, удосконалення управління та активізації участі громад.

Ключові слова: конкурентоспроможне середовище, збалансований розвиток, туристичні території, екопросвітництво, охорона довкілля.

The article explores the conceptual and applied foundations for ensuring the sustainable development of tourism in protected areas, which combines ecological, social, economic, and institutional interests in the context of increasing anthropogenic pressure and global transformation challenges. It is substantiated that protected areas serve not only as key centers for biodiversity conservation but also as potential spaces for the development of environmentally responsible tourism practices. The study identifies that the unbalanced use of tourism resources, lack of proper coordination among stakeholders, and fragmented planning of tourism activities in such areas lead to risks of ecosystem degradation, social disengagement, and economic instability. The article systematizes strategic guidelines for the sustainable development of tourism in protected areas, including diversification of tourism products, support for small businesses, implementation of green certification, development of environmental education, ensuring accessibility, development of digital infrastructure, and intersectoral partnership. Special attention is given to the development of a conceptual model of sustainable tourism development for protected areas, based on the harmonization of four interrelated components: environment, economy, society, and governance. The model is analytically explained as a system that ensures a balance between nature conservation, meeting the needs of local communities, and the economic efficiency of tourism activities. The study also outlines a toolkit for building the tourism and recreational potential of protected areas on the principles of sustainability, grouped into economic, ecological, social, infrastructural, and institutional categories. Each group presents key tools and their expected impact on strengthening the resilience of the tourism system. The practical value of the results lies in the applicability of the proposed models and solutions for the development of regional tourism strategies, improvement of management systems, and involvement of communities in tourism policy planning.

Keywords: competitive environment, balanced development, tourist areas, eco-education, environmental protection.

Постановка проблеми. У сучасних умовах загострення екологічних проблем, зростання попиту на екологічний туризм та необхідності соціально-економічного розвитку регіонів, питання забезпечення сталого розвитку туризму на природоохоронних

територіях набуває особливої актуальності. Туризм у межах заповідників, національних парків і ландшафтних резерватів має подвійний характер: з одного боку, він є джерелом економічної вигоди для місцевих громад та інструментом підвищення екологічної обі-

ТУРИЗМ

знаності, а з іншого – створює загрози для збереження природних екосистем і біорізноманіття [12]. Відсутність чіткої моделі збалансованого управління туристичною діяльністю на таких територіях призводить до конфлікту між охороною довкілля та господарськими інтересами.

Значна частина природоохоронних територій України стикається з проблемами нерационального використання туристичного потенціалу, низького рівня інфраструктурного розвитку, слабкої інтеграції місцевих громад у процеси управління туризмом та обмеженого впровадження інноваційних підходів [4]. Наявні практики часто не забезпечують належного балансу між економічною вигодою, соціальною відповідальністю та екологічною безпекою. У зв'язку з цим постає потреба у науковому обґрунтуванні стратегічних засад сталого розвитку туризму природоохоронних територій, що базуються на системному підході до планування, гармонізації інтересів зацікавлених сторін та впровадженні ефективного інструментарію управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питання сталого розвитку туризму природоохоронних територій розглядається як багатогранна проблема, що потребує інтеграції соціально-економічних, екологічних та управлінських підходів. Алієва А.Ю. [1] у своїй праці акцентує увагу на формуванні стратегічних пріоритетів сталого розвитку туристично-рекреаційної сфери через інклюзивне зростання, зосереджуючись на важливості рівного доступу до туристичних ресурсів і активізації місцевих громад у процесах розвитку. Комплексний підхід до сталості розкрито в монографії Гуменюк З.В. [2], де обґрунтовано теоретичні засади та запропоновано методологію управління туристичною сферою відповідно до принципів сталого розвитку.

Окрему увагу заслуговує дослідження Dashchuk Y., Matviichuk L., Zubekhina T. [3], у якому проаналізовано потенціал глемпінгу як інструменту екологічно безпечного і привабливого формату туризму на природоохоронних територіях України. У контексті управлінських механізмів доцільно відзначити працю Дутчак О.В. [4], де розглянуто вплив децентралізації на функціонування туристично-рекреаційного комплексу, а також необхідність інтеграції локальних стратегій у систему регіонального розвитку. Єрко І.В. [6] аналізує сталість та безпечність як важливі критерії трансформації конкурентного потенці-

алу туристичних суб'єктів. У дисертаційному дослідженні Зарічняка А.П. [7] обґрунтовано доцільність відновлення туристично-рекреаційного потенціалу в умовах системних загроз і обґрунтовується підхід до планування сталого розвитку як відповіді на сучасні виклики. Стаття Зубехіної Т.В. та Шейко Ю.О. [8] присвячена інтеграції безпечного туризму у регіональні стратегії сталого розвитку готельно-ресторанної галузі, що демонструє приклад міжгалузевого підходу до формування екологічно та соціально відповідального бізнес-середовища.

Питання інфраструктурного забезпечення туризму, розглядає Іванов С.В. [9], зокрема через призму впливу на регіональний розвиток. У статті Матвійчук Л.Ю. та Смаль Б.А. [10] запропоновано розглядати туристичні кластери як механізм підвищення конкурентоспроможності регіону, що узгоджується з принципами сталого розвитку. У публікації Матвійчук Л. та Дащук Ю. [11] проаналізовано європейські підходи до трансформації індустрії гостинності та визначено напрями адаптації в українських реаліях. У своєму дослідженні Миронов Ю. [12] здійснив порівняльний аналіз досвіду країн Західної Європи у сфері туризму на природоохоронних територіях, зосереджуючи увагу на ефективних практиках управління, залучення громад та екологічному моніторингу. Так, аналіз публікацій свідчить про наявність ґрунтовної наукової бази для дослідження сталого туризму на природоохоронних територіях, однак питання визначення інструментарію для реалізації досліджуваних процесів залишається недостатньо вивченим.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність численних досліджень, присвячених розвитку туризму на природоохоронних територіях, недостатньо опрацьованими залишаються питання інтеграції екологічних, соціальних, економічних та управлінських складових у єдину систему забезпечення сталості. Зокрема, бракує комплексного підходу до формування стратегічних орієнтирів і практичного інструментарію, який би враховував специфіку функціонування туристичної діяльності в умовах природоохоронних територій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування концептуальних засад та стратегічних орієнтирів забезпечення сталого розвитку туризму на природоохоронних територіях з урахуванням екологічних, економічних,

соціальних та інституційних чинників. Для досягнення поставленої мети в статті визначено такі завдання: проаналізувати сучасні виклики розвитку туризму природоохоронних територій; запропонувати концептуальну модель сталого розвитку туризму таких територій; охарактеризувати стратегічні орієнтири сталого розвитку туризму; систематизувати інструменти реалізації політики сталості на таких територіях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сталий розвиток туризму на природоохоронних територіях є однією з основних передумов збереження унікальних природних ресурсів і забезпечення довгострокового соціально-економічного зростання регіонів. В умовах зростаючого інтересу до екологічного туризму та необхідності гармонізації природоохоронних і рекреаційних функцій, постає нагальна потреба у формуванні ефективних підходів до управління туризмом [11]. Забезпечення балансу між збереженням екосистем, розвитком туристичної інфраструктури та залученням місцевих громад до прийняття рішень стає основою нової парадигми управління сталим розвитком туризмом природоохоронних територій, що вимагає інтегрованого підходу, який поєднує стратегічне

планування, екологічну відповідальність, соціальну участь і економічну доцільність [8].

Сталий розвиток туризму на природоохоронних територіях вимагає системного підходу до планування, що враховує чутливість природного середовища, інтереси місцевих громад та економічну ефективність туристичної діяльності на досліджуваних територіях [1]. В умовах зростаючого антропогенного навантаження та зміни клімату, особливої актуальності набуває пошук моделей, які забезпечують збереження екосистем при одночасному соціально-економічному зростанні територій. У цьому контексті пропонуємо сформувати концептуальну модель сталого розвитку туризму природоохоронних територій, яка ґрунтується на ідеї взаємозалежності трьох основних складових сталого розвитку туризму – довкілля, соціуму та економіки (рис. 1). Такий підхід є методологічною основою для формування стратегій розвитку туризму, орієнтованого на довгострокову стабільність і стійкість територіальних соціо-еко-систем.

Концептуальна модель сталого розвитку туризму природоохоронних територій розроблена з урахуванням необхідності гармонізації охорони довкілля, економічного роз-

Рис. 1. Концептуальна модель сталого розвитку туризму природоохоронних територій
Джерело: сформовано автором на основі [5; 6; 13; 14]

витку та задоволення соціальних потреб. Зазначені компоненти виступають як фундаментальні елементи сталого розвитку та як взаємопов'язані системи, які повинні функціонувати у балансі для забезпечення довготривалого позитивного впливу туризму на природоохоронні території. Екологічний вимір моделі передбачає пріоритетність раціонального використання природоохоронних територій. Туристична діяльність у межах таких територій повинна бути чітко регламентованою з огляду на чутливість екосистем [2]. Збереження біорізноманіття, мінімізація антропогенного навантаження, впровадження екологічно чистих технологій та екопросвіта гостей є основними складовими зазначеного напрямку. Екологічна складова виступає базисом, на якому ґрунтується доцільність будь-якої туристичної активності у заповідних зонах.

Соціальний вимір передбачає врахування інтересів як місцевого населення так й туристів, а також задоволення їхніх потреб. Наприклад, створення нових робочих місць та нових туристичних продуктів, підвищення якості життя, громади до управління туризмом [6]. Забезпечення соціальної справедливості та активної участі громади в управлінні туристичною діяльністю сприяє зміцненню соціального капіталу та формуванню партнерських відносин між усіма зацікавленими сторонами сталого розвитку туризму природоохоронних територій.

Економічний вимір полягає у сприянні економічному зростанню природоохоронних територій за рахунок впровадження сталих туристичних практик, підтримки малого бізнесу, залучення інвестицій, підвищення конкурентоспроможності регіону [10]. Економічний розвиток має базуватися на принципах ресурсоефективності, довгострокової вигоди та реінвестування у природоохоронну інфраструктуру. Таким чином, запропонована модель ілюструє доцільність застосування системного підходу до управління розвитком туризму в межах природоохоронних територій. На нашу думку, синергія зазначених аспектів забезпечує збалансоване функціонування туристичної системи природоохоронних територій, що відповідає принципам сталого розвитку.

Туризм, будучи джерелом економічного зростання та соціального піднесення, може створювати значні ризики для збереження екосистем і біорізноманіття [3]. Тому, виникає потреба у формуванні стратегічних орієнтирів

розвитку туризму природоохоронних територій, що враховують принципи сталості як основу для збалансованого розвитку (рис. 2). Такий підхід передбачає поєднання природоохоронних, економічних, соціальних та управлінських пріоритетів з метою досягнення синергії між збереженням довкілля та розвитком туристичної діяльності.

Економічна складова спрямована на забезпечення фінансової життєздатності туристичної діяльності, що здійснюється на природоохоронних територіях. Основними напрямками виступають диверсифікація туристичних продуктів, що дозволяє розширити спектр послуг і зменшити залежність від сезонності, а також підтримка малого бізнесу як рушія місцевого економічного розвитку. Значну увагу слід приділяти інвестиціям у сталі форми туризму, розвитку кластеризації як форми територіальної кооперації суб'єктів ринку, а також цифровізації туристичних процесів, яка підвищує ефективність управління та просування послуг.

Екологічна складова орієнтує стратегії на збереження природної основи туризму – ландшафтів, біорізноманіття та екосистем, що передбачає впровадження механізмів зеленої сертифікації, які стимулюють екологічну відповідальність бізнесу, популяризацію сталих поведінкових практик серед туристів і працівників індустрії, регулярний моніторинг впливу туризму на довкілля, а також впровадження енергозберігаючих технологій.

Соціальна складова фокусується на зміцненні взаємозв'язку між туризмом і місцевими громадами. До основних завдань, віднесемо активне залучення населення до процесів управління сталим туризмом, розвиток туристичної та екологічної освіти, розбудова безбар'єрності та інклюзивного середовища, підтримка локальної ідентичності та природної спадщини, а також просування принципів відповідального ведення бізнесу на природоохоронних територіях.

Інституційно-управлінська складова визначає організаційно-правові рамки впровадження стратегії сталого розвитку туризму (доцільність формування регіональних стратегій, які б враховували специфіку природоохоронних територій, розвиток міжсекторальної співпраці між екологічними, туристичними та управлінськими структурами, регулярне здійснення моніторингу ефективності політик сталого туризму, а також адаптацію міжнародних стандартів гостинності до локальних умов).

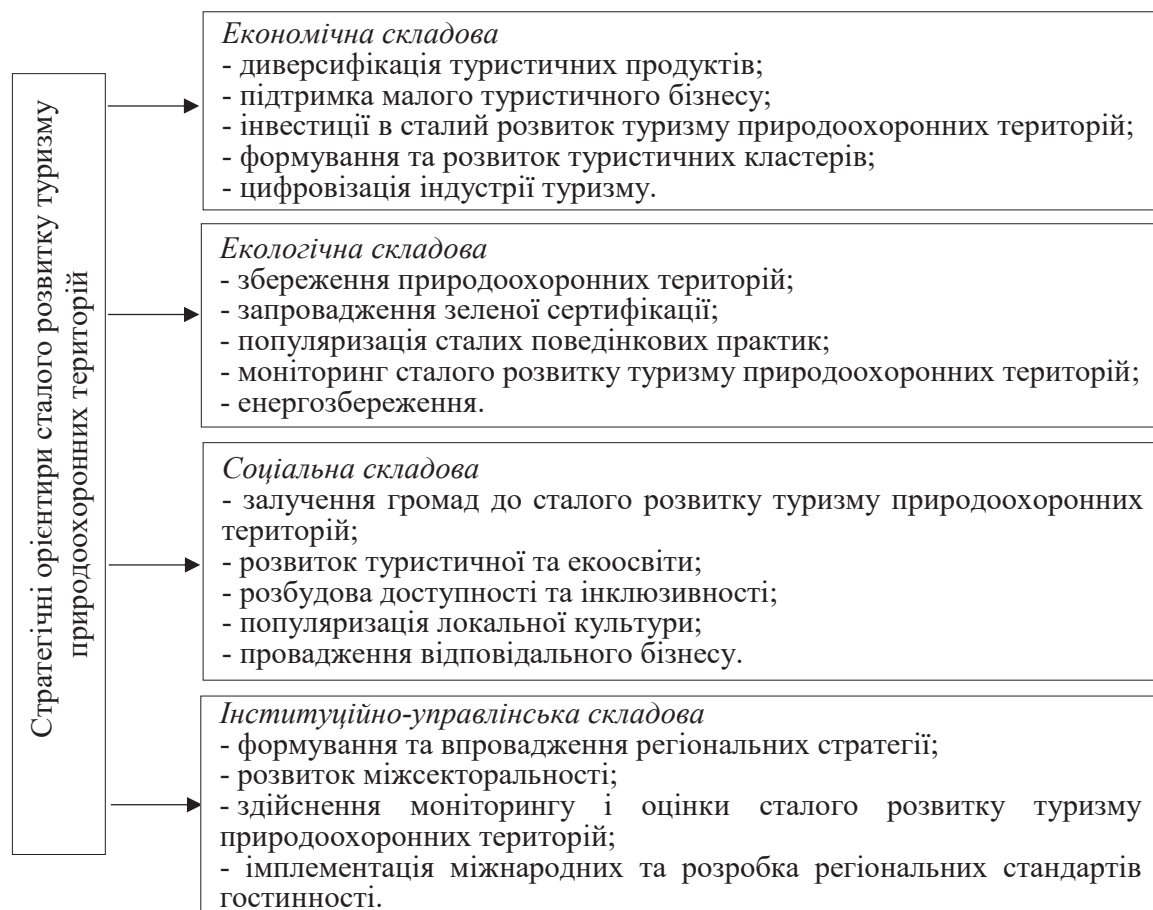

Рис. 2. Стратегічні орієнтири сталого розвитку туризму природоохоронних територій

Джерело: сформовано на основі [2; 7; 9; 13; 14]

У контексті впровадження принципів сталого розвитку туризму на природоохоронних територіях, виникає доцільність застосування інструментарію, який дозволяє забезпечити збалансоване поєднання екологічних, економічних, соціальних, інфраструктурних та управлінських чинників впливу на досліджуванні процеси [9]. Відсутність системного підходу до використання таких інструментів може призвести до неузгодженості дій між суб'єктами туристичної діяльності та до посилення антропогенного навантаження на природні ресурси [7]. З огляду на це, доцільним є визначення та узагальнення основних груп інструментів, які сприяють розбудові туристично-рекреаційного потенціалу територій зі збереженням їх екологічної цілісності та соціально-економічної стійкості. Структура такого інструментарію представлена в таблиці 1.

Застосування зазначених інструментів сприятиме сталому розвитку туристично-рекреаційного потенціалу природоохоронних територій. Зокрема, використання економічних інструментів може стимулювати розви-

ток малого бізнесу, залучення інвестицій та кластерних ініціатив; екологічні інструменти сприяють охороні довкілля, розвитку екотуризму та впровадження зеленої сертифікації; соціальні – передбачають активну участь громад у сталому розвитку природоохоронних територій, екопросвіту та збереження природної спадщини; інфраструктурні інструменти покликані підвищити якість і доступність туристичних послуг через модернізацію об'єктів і цифрові рішення; інституційні інструменти орієнтовані на стратегічне управління, моніторинг та міжсекторальну координацію. Такий інтегрований підхід дозволяє формувати ефективну модель управління туризмом, що відповідає цілям сталості.

Висновки. Запропонована концептуальна модель сталого розвитку туризму природоохоронних територій відображає цілісне бачення гармонізації екологічних, соціальних та економічних аспектів з метою забезпечення довготривалого збереження природної спадщини, підвищення добробуту місцевих громад і формування конкурентоспромож-

Таблиця 1

**Інструментарій розбудови туристично-рекреаційного потенціалу
природоохоронних територій на засадах сталості**

Група інструментів	Інструменти	Очікуваний ефект
Економічні	Програми підтримки малого туристичного бізнесу, державно-приватне партнерство, зелене інвестування, туристичні кластери	Зростання зайнятості в громадах, доходів від туризму, податкових надходжень, розвиток малого підприємництва
Екологічні	Створення екомаршрутів, зелена сертифікація, раціональне використання природоохоронних територій, рекреаційне зонування	Збереження природи для майбутніх поколінь, розвиток екотуризму, екологічна рівновага
Соціальні	Залучення громад, розвиток освіти у сфері екотуризму, популяризація локальної природної спадщини	Посилення участі громад, соціальна згуртованість, збереження ідентичності.
Інфраструктурні	Розвиток транспортної доступності, інформаційні центри, цифрові платформи, модернізація туристичних об'єктів; створення е-сервісів для туристів	Покращення доступності та якості сервісу, розширення туристичних маршрутів
Інституційні	Регіональні стратегії, моніторинг, міжсекторальне партнерство, координації між владою, бізнесом і громадами, актуалізація регіональних програм	Системне управління туризмом, залучення інвестицій, посилення керованості сектором, нові управлінські моделі

Джерело: сформовано автором

ного туристичного середовища. Такий підхід сприяє розвитку відповідального туризму, що забезпечує баланс між потребами нинішнього покоління та збереженням ресурсів для майбутніх поколінь.

Стратегічні орієнтири сталого розвитку туризму природоохоронних територій виступають цілісною рамкою для формування ефективної політики в цій сфері, що поєднує екологічні, соціальні, економічні та інституційні пріоритети. Їх реалізація дозволяє забезпечити баланс між збереженням природного середовища та потребами місцевих громад і туристичного бізнесу. Комплексність підходу сприяє підвищенню стійкості територій, зменшенню екологічних ризиків і створенню умов для довготривалого розвитку туризму як інструменту регіонального зростання й охорони довкілля.

Застосування інструментів сталого розвитку туризму на природоохоронних територіях є важливою умовою для формування збалансованої туристичної політики, що враховує екологічні обмеження, соціальні очікування та економічні можливості регіонів. Запропонований інструментарій охоплює основні напрями впливу та взаємодії, забезпечуючи комплексний підхід до розвитку туристично-рекреаційного потенціалу. Така багатовекторна система дозволяє мінімізувати ризики для довкілля та стимулювати активну участь громад, модернізацію інфраструктури та впровадження сучасних управлінських практик. У результаті створюються передумови для довготривалого функціонування туризму як інструменту сталого зростання природоохоронних територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алієва А.Ю. Формування стратегічних пріоритетів сталого розвитку туристично-рекреаційної сфери на засадах інклюзивного зростання. *Економічний форум*. 2020. № 3. С. 44–51.
2. Гуменюк З.В. Сталий розвиток туристичної сфери: теорія, методологія, практика : монографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2020. 312 с.
3. Dashchuk Y., Matviichuk L., Zubekhina T. Glamping as a tool for sustainable tourism development of protected areas :Ukraine's experience. *Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe. Central European Journal*. 2024. Vol. 7. Issue 3. P. 113–132. DOI: <http://dx.doi.org/10.16926/sit.2024.03.07>
4. Дутчак О.В. Управління розвитком туристично-рекреаційного комплексу в умовах децентралізації : монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2021. 210 с.
5. Європейська хартія екологічно безпечного туризму на захищених територіях. European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas. URL: <http://www.european-charter.org/home/> (дата звернення: 28.05.2025).
6. Єрکو І.В. Сталий та безпечний розвиток туризму як один з критеріїв трансформації конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії. *Підприємництво та інновації*. 2023. № 29. С. 7–14.
7. Зарічняк А.П. Відновлення туристично-рекреаційного потенціалу України в умовах кризових явищ : дис. на здобуття ступеня канд. економ. наук: 08.00.03. Луцьк., 2024. 236 с.
8. Зубехіна Т.В., Шейко Ю.О. Інтеграція концепції безпечного туризму у стратегії сталого розвитку регіонального готельно-ресторанного бізнесу. *Соціальний розвиток : економіко-правові проблеми*. 2025. № 6. URL: <https://surl.lu/sasgal> (дата звернення: 15.05.2025).
9. Іванов С.В. Інфраструктура туризму як фактор регіонального розвитку : монографія. Харків : Фінансист, 2021. 200 с.
10. Матвійчук Л.Ю., Смаль Б.А. Формування туристичних кластерів як напрям підвищення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіону. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. № 5 (239). С. 6–16.
11. Матвійчук Л.Ю., Дащук Ю.Є. Європейський вектор сталого розвитку індустрії гостинності України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-28>
12. Миронов Ю. Досвід країн західної Європи у розвитку туризму на природоохоронних територіях. *Підприємництво і торгівля*. 2024. № 43. С. 60–67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-43-08>
13. Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.05.2025).
14. Sustainable Development. World Tourism Organization. URL: <https://www.unwto.org/ru/node/79> (дата звернення: 01.06.2025).

REFERENCES:

1. Aliieva A.Yu. (2020) Formuvannia stratehichnykh priorytetiv staloho rozvytku turystychno-rekreatsiinoi sfery na zasadaх inkliuzyvnoho zrostannia [Formulation of strategic priorities for sustainable development of the tourism and recreation sector based on inclusive growth]. *Ekonomichnyi forum – Economic Forum*. № 3, pp. 44–51.
2. Humeniuk Z.V. (2020) Stalyi rozvytok turystychnoi sfery: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia [Sustainable development of the tourism sector: theory, methodology, practice: monograph]. Lviv: LNU im. Ivana Franka, 312 p. (in Ukrainian)
3. Dashchuk Y., Matviichuk L., Zubekhina T. (2024) Glamping as a tool for sustainable tourism development of protected areas:Ukraine's experience. *Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe. Central European Journal*, Vol. 7. Issue 3. pp. 113–132. DOI: <http://dx.doi.org/10.16926/sit.2024.03.07> (accessed May 07, 2025).
4. Dutchak O.V. (2021) Upravlinnia rozvytkom turystychno-rekreatsiinoho kompleksu v umovakh detsentralizatsii: monohrafiia [Management of the development of the tourism and recreation complex in the context of decentralisation: monograph]. Ivano-Frankivsk: NAIR. 210 p. (in Ukrainian)
5. Yevropeiska khartiia ekolohichno bezpechnoho turyzmu na zakhyshchenykh terytoriakh. European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas. Available at: <http://www.european-charter.org/home/> (accessed May 28, 2025).
6. Yerko I.V. (2023) Stalyi ta bezpechnyi rozvytok turyzmu yak odyin z kryteriiv transformatsii konkurentnoho potentsialu subiektiv turystychnoi indusrii [Sustainable and safe development of tourism as one of the criteria for transforming the competitive potential of tourism industry players]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii – Entrepreneurship and innovation*. № 29, pp. 7–14.
7. Zarichniak A.P. (2024) Vidnovlennia turystychno-rekreatsiinoho potentsialu Ukrainy v umovakh kryzovykh yavysch [Restoring Ukraine's tourism and recreational potential in times of crisis]: dys. na zdobuttia stupenia kand. ekonom. nauk : 08.00.03. Lutsk, 236 p. (in Ukrainian)

8. Zubekhina T.V., Sheiko Yu.O. (2025) Intehratsiia kontseptsii bezpechnoho turyzmu u stratehii staloho rozvytku rehionalnogo hotelno-restorannoho biznesu [Integration of the concept of safe tourism into the sustainable development strategy of the regional hotel and restaurant business.]. *Sotsialnyi rozvytok: ekonomiko-pravovi problemy – Social development: economic and legal issues*. № 6. Available at: <https://surl.lu/sasgal> (accessed May 15, 2025). (in Ukrainian)
9. Ivanov S.V. (2021) Infrastruktura turyzmu yak faktor rehionalnogo rozvytku: monohrafiia [Tourism infrastructure as a factor in regional development: monograph]. Kharkiv : Finansyst. 200 p. (in Ukrainian)
10. Matviichuk L.Yu., Smal B.A. Formuvannia turystychnykh klasteriv yak napriam pidvyshchennia konkurentospromozhnosti industrii hostynnosti rehionu [Formation of tourism clusters as a way to increase the competitiveness of the region's hospitality industry]. *Aktualni problemy ekonomiky – Current economic issues*. № 5 (239), pp. 6–16.
11. Matviichuk L.Yu., Dashchuk Yu.E. (2022) Yevropeyskyi vektor staloho rozvytku industrii hostynnosti Ukrainy [The European vector of sustainable development of Ukraine's hospitality industry]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-28> (accessed June 01, 2025)
12. Myronov Yu. (2024). Dosvid krain zakhidnoi Yevropy u rozvytku turyzmu na pryrodookhoronnykh terytoriiakh [The experience of Western European countries in developing tourism in nature conservation areas]. *Pidpryiemnytstvo i torhivlia – Entrepreneurship and trade*. № 43, pp. 60-67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-43-08> (accessed May 25, 2025).
13. Stratehii rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2026 r. [Strategies for the development of tourism and resorts for the period up to 2026]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (accessed May 25, 2025).
14. Sustainable Development. World Tourism Organization. Available at: <https://www.unwto.org/ru/node/79> (accessed June 01, 2025).